

Володимир Ортинський
директор Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету "Львівська політехніка",
д-р юрид. наук, проф.,
заслужений юрист України
Ortynskyy Volodymyr@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

© Ортинський В., 2018

У статті розкрито поняття та зміст інформаційного забезпечення оперативно-розшукового прогнозування. Визначено особливості інформаційного забезпечення оперативно-розшукового прогнозування у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Окреслено основні чинники, які впливають на процес оперативно-розшукового прогнозування у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Ключові слова: наркотичні засоби; інформаційне забезпечення; оперативно-розшукова діяльність; прогнозування; протидія злочинам.

Ортинський Владимир

ОСОБЕННОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ В СФЕРЕ ОБРАЩЕНИЯ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ

В статье раскрыто понятие и содержание информационного обеспечения оперативно-розыскного прогнозирования. Определены особенности информационного обеспечения оперативно-розыскного прогнозирования в противодействии преступлениям в сфере обращения наркотических средств. Очерчены основные факторы, которые влияют на процесс оперативно-розыскного прогнозирования в противодействии преступлениям в сфере обращения наркотических средств.

Ключевые слова: наркотические средства; информационное обеспечение; оперативно-розыскная деятельность; прогнозирование; противодействие преступлениям.

Volodymyr Ortynski
director Institute of Jurisprudence and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Sc. D., Prof.

FEATURES OF THE INFORMATIVE PROVIDING OF OPERATIVELY- SEARCH PROGNOSTICATION IN COUNTERACTION TO THE CRIMES IN THE FIELD OF APPEAL OF NARCOTIC FACILITIES

A concept and maintenance of the informative providing of operatively-search prognostication are exposed in the article. The features of the informative providing of

operatively-search prognostication are certain in counteraction to the crimes in the field of appeal of narcotic facilities. Basic factors are outlined that influence on the process of operatively-search prognostication in counteraction to the crimes in the field of appeal of narcotic facilities.

Key words: narcotic facilities; informative providing; operatively-search activity; prognostication; counteraction to the crimes.

Постановка проблеми. Ефективність викриття та притягнення до кримінальної відповідальності всіх учасників обігу наркотичних засобів залежить від діяльності оперативних підрозділів. З огляду на це, результативність діяльності вказаних підрозділів залежить не тільки від особистих ділових якостей і оперативно-технічної оснащеності співробітників, але і від ефективності системи інформаційного забезпечення щодо прогнозування злочинних тенденцій у цій сфері, яка потребує постійного вдосконалення.

Аналіз дослідження проблеми. Теоретичні основи інформаційного забезпечення прогнозування діяльності оперативних підрозділів розробили В. Афанасьєв, О. Бандурка, І. Козаченко, А. Михайличенко, С. Ніколаюк, С. Овчинський, В. Самойлов, Г. Синілов та ін.

С. Ніколаюк оперативно-розшукове прогнозування визначає як процес, здійснюваний на основі отриманої інформації з відповідних джерел для встановлення припущень щодо вчинених злочинів та осіб, які вчиняють [1, с. 449].

Мета статті – дослідити особливості інформаційного забезпечення оперативно-розшукового прогнозування у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Виклад основного матеріалу. Протидія зазначеним протиправним діям передбачає створення системи керування інформаційними потоками, які гарантуватимуть повне забезпечення діяльності оперативних підрозділів.

В. Г. Афанасьєв розробив принципову схему отримання даних про пригоди та явища, які відбуваються у суспільстві та проходять певний етап їх обробки. Тільки після повного отримання необхідної інформації про будь-які події здійснюється її оброблення та на основі аналізу проводиться обґрунтоване прогнозування та прийняття управлінського рішення щодо її реалізації на практиці [2, с. 64].

Для ефективного проведення оперативно-розшукового прогнозування незаконного обігу наркотичних засобів необхідно створити постійне отримання інформації про:

- осіб, які вчиняють обіг наркотичних засобів у конкретному регіоні;
- з інформаційних банків даних правоохоронних та контролюючих органів про допущені порушення юридичними особами, які мають право здійснювати операції з наркотичною сировиною та готовими наркотиками на основі ліцензування;

- від засобів масової інформації про незаконне вирощування наркотичних рослин;
- від закладів охорони здоров'я про осіб, які немедицино вживають наркотичні засоби.

На наш погляд, до компонентів інформаційної системи входять такі підсистеми:

- а) інформація, необхідна для виконання однієї або декількох функцій управління;
- б) персонал, що забезпечує функціонування інформаційної системи;
- в) організаційно-технічні засоби;
- г) методи і процедури збору, передачі, зберігання і використання інформації;
- г) порядок інформаційної взаємодії.

Значення інформації в управлінні оперативними підрозділами у протидії злочинам у сфері обігом наркотичних засобів обумовлене її ключовою роллю в системах соціального управління, де інформація є головною умовою і засобом реалізації організаційно-управлінських функцій. З іншого

боку, зважаючи на специфіку вирішуваних цими підрозділами завдань, основний зміст їхньої діяльності полягає в добуванні, систематизації та аналізі інформації, необхідної для боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів.

Щоб управління було безперервним і ефективним, потрібна певна організація інформаційних процесів. Діяльність, направлена на створення, функціонування і вдосконалення інформаційних систем для виконання завдань управління, є функцією органу управління і називається “Інформаційним забезпеченням управління”. Під інформаційними системами в соціальному управлінні, зокрема і у сфері управління правоохоронними органами, розуміють організовані людиною системи збору, зберігання, обробки і видачі інформації, необхідні для успішної роботи суб’єктів і об’єктів управління.

Для прогнозування протидії зазначеним злочинам із розширеними міжнародними і міжрегіональними кримінальними зв’язками, треба враховувати такі чинники:

- а) отримання інформації відповідними службами правоохоронних органів, у компетенцію яких входить така діяльність;
- б) отримання інформації під час взаємодії вітчизняних оперативних підрозділів з закордонними правоохоронними структурами;
- в) необхідність здійснення оперативно-розшукових заходів щодо боротьби зі злочинними структурами на території різних районів, регіонів, держав;
- г) жорсткі тимчасові рамки здійснення оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій, особливо на первинному етапі;
- г) особливості оперативно-розшукової характеристики таких злочинів і злочинних структур, що їх здійснюють;
- д) сучасний стан ефективності правоохоронних органів щодо протидії незаконному обігу наркотиків.

Відстеження подібних явищ, їх аналіз і осмислення дає можливість не тільки збільшити ефект боротьби з правопорушниками, але й визначити нові пріоритетні стратегічні і тактичні протидії злочинності в цілому [3, с. 45].

Однією з умов підвищення рівня організації оперативно-розшукового прогнозування у припиненні наркозлочинів є сучасне і повне інформаційне забезпечення їхньої діяльності з використанням відомостей і негласного, і гласного характеру, щодо осіб, які вчиняють правопорушення у цій сфері.

Такими інформаційними джерелами, які забезпечують прогнозування злочинних дій у сфері незаконного обігу наркотиків, вважають відомості, отримані: під час проведення заходів оперативними підрозділами; від інших (не оперативних) підрозділів правоохоронних органів; від співробітників зарубіжних правоохоронних органів і організацій; громадян у формі усних і письмових заяв (повідомлень) та ЗМІ.

Отримана інформація, із зазначених джерел, надає можливість здійснити прогнозування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та визначення кількості сил і засобів щодо їх протидії.

Тлумачення терміна “прогноз” (греч. *prognosis* < *pro* – вперед + *gnosis* – пізнання) – передбачення, засновано на визначенні даних позицій [4, с. 221].

Прогноз – це судження про невідоме раніше, реально можливе становище речей, яке висловлюється на основі вірогідної інформації про вихідні і супутні явища. Прогноз створює скеровувальне і стимулювальне цілеспрямовування для вирішення конкретних практичних завдань [5, с. 341].

Як вказує В. А. Журавель, прогноз є “імовірним судженням про стан об’єкта в той чи інший проміжок часу в майбутньому, локалізованого у певному просторі”, а “видом науково-пізнавальної діяльності людини, спрямованої на формування прогнозів розвитку якихось об’єктів” [6, с. 20].

С. С. Овчінський довів, що прогноз щодо злочинності загалом ґрунтується на попередньо отриманій інформації про закономірний розвиток злочинних форм та способів вчинення злочинних дій [7, с. 702].

В юридичній науці прогнозування боротьби зі злочинністю визначають як розумову діяльність, основу на попередній інформації про протиправні дії та даних, які вказують про сучасний стан правопорушень в конкретній сфері [8, с. 8].

За основу здійснення прогнозування незаконного обігу наркотиків беруть конкретну слідчо-оперативну ситуацію, в якій працює оперативний підрозділ та наявної інформації щодо осіб, причетних до наркобізнесу. Типовий прогноз виводиться на дослідженні отриманої інформації щодо об'єктивної повтореності вчинення наступного наркозлочину в умовному місті та часі.

Під час аналізу отриманої інформації співробітник здійснює уявне передбачення дії злочинців, які мають намір вчинити протидію під час проведення заходів. У такому випадку необхідно змодельовати оперативно-тактичну ситуацію, яка може скластися під час дій співробітника оперативного підрозділу.

Зроблений правильний прогноз дій злочинного середовища надає оперативному співробітнику переваги у протиборстві і визначає оптимальний вибір сил і засобів для їх подолання. Така діяльність надає можливість дезорієнтувати злочинців і в короткий термін здійснити документування їхніх протиправних дій.

На процес прогнозування впливає не тільки інформація, якою володіє оперативний співробітник, а також сукупність отриманих знань з теорії оперативно-розшукової діяльності, практичний досвід роботи у правоохоронних органах і професійна підготовка та отриманий досвід з роботи щодо виявлення та припинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів.

До спеціальних знань необхідно віднести правові, психологічні, медичні, технічні, економічні та інші знання, які надають можливість оперативному співробітнику визначити психологію особи злочинця-наркомана, досягнути проблеми нових видів наркотичних засобів, мати уявлення про незаконний обіг наркотиків та вміння застосовувати криміналістичні засоби тощо.

На наш погляд, у прогнозі треба враховувати не тільки ретроспективу аналізованих явищ (їхню фактичну, а не звітну динаміку за 5–10 попередніх років) і не тільки тісну кореляцію між базою для споживання наркотичних засобів і психотропних речовин, а поширеністю їх споживання і злочинністю, пов'язаною з незаконним обігом наркотичних засобів. Також необхідно враховувати соціальну обстановку і в регіоні, і так тенденцію загалом по Україні [9, с. 14].

Потребу в прогнозуванні при організації оперативно-розшукової діяльності у протидії злочинам у сфері обігом наркотичних засобів і психотропних речовин визначає низка чинників:

а) зростання споживання наркотичних засобів і психотропних речовин, складність і масштабність (місцевого, регіонального, міжрегіонального, міжнародного) розповсюдження їх та високий рівень організованості і згуртованості організованих злочинних структур [10, с. 71–77];

б) необхідність протиставлення оперативно-розшукової тактики у боротьбі з цими видами злочинів в рамках чинного законодавства, з метою їх успішної нейтралізації [11, с. 20].

До видів прогнозування злочинних дій осіб, які вчиняють злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, необхідно зарахувати такі:

– прогнозування злочинних дій під час виявлення наркозлочинів з метою визначення сил і засобів оперативних підрозділів для їх документування;

– прогнозування ймовірної поведінки злочинців під час їх затримання з наркотичними і здійснення протидії під час проведення першочергових слідчих (розшукових) дій при залученні юридичної допомоги адвокатського корпусу [12, с. 218].

При дослідженні практичної діяльності оперативних співробітників Національної поліції України, які здійснюють протидію незаконному обігу наркотичних засобів підтвердили, що таке

прогнозування вони здійснюють 55 % – при виявленні осіб (кур'єрів), 45 % – при затриманні злочинців під час перевезення наркотиків.

З урахуванням отриманих результатів анкетування можна зазначити про розуміння практичними працівниками важливості прогнозування у сфері організації оперативно-розшукової діяльності у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів.

Висновки. З викладених положень можна підсумувати, що прогнозування дій оперативного співробітника у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів – розумовий висновок із передбачення, який ґрунтується на отриманих завчасно даних і являє собою логічну й уявну модель вірогідного розвитку ситуації щодо незаконного розповсюдження наркотичних засобів та побудова оптимального вибору і застосування заходів, достатніх для здійснення їх припинення.

На процес прогнозування впливає необхідність поглибленого дослідження наркотичних ситуацій, які виникають під час оперативно-розшукової роботи і визначення варіантів їх розвитку (на основі отриманої інформації) для ухвалення оптимальних управлінських і тактичних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред.: В. В. Коваленко, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Т. 6. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). К.: Атіка, 2010. 1128 с.
2. Афанасьєв К. К. Організаційно-правові форми взаємодії міліції громадської безпеки з оперативними підрозділами ОВС України: навч. посіб. / К. К. Афанасьєв, В. В. Гостєв. Луганськ: ЛАВС, 2005. 198 с.
3. Ортінський В. Л. Структура та інфраструктура організованої економічної злочинності: оперативно-розшукова характеристика. *Одеський інститут внутрішніх справ*, 2004. № 1. С. 45–55.
4. Краткий словарь иностранных слов / под ред. С. М. Локшиной. М.: Дело, 1976. 420 с.
5. Основы борьбы с организованной преступностью / под ред. В. С. Овчинского, В. Е. Эминова, Н. П. Яблокова. М.: ИНФРА-М, 1996. 468 с.
6. Журавель В. А. Проблеми теорії та методології криміналістичного прогнозування. Харків: Право, 1999. 140 с.
7. Овчинский С. С. Прогностические основы оперативно-розыскной тактики. Оперативно-розыскная деятельность: учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, А. Ю. Шумилова. М.: ИНФРА. М., 2002. С. 702–721.
8. Вероятностное прогнозирование деятельности человека. М.: Наука, 1977. 420 с.
9. Никифорчук Д. Й. Документальне оформлення заміни наркотичних засобів на легальний вантаж під час здійснення їх контрольного провадження. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. К., 2007. Ч. 3. С. 14–18.
10. Никифорчук Д. Й. Міжнародний наркобізнес та його вплив на кримінальну ситуацію в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. К.: Міжн. науково-досл. центр з проблем боротьби з орг. злочинністю і корупцією, 2005. С. 71–77.
11. Никифорчук Д. Й. Деякі аспекти боротьби з організованою злочинністю / Д. Й. Никифорчук, О. М. Сніцар, В. О. Жук. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. К., 2003. № 2. Ч. 2. С. 19–24.
12. Постіка І. В. Оперативно-розшукове прогнозування та оперативно-аналітичний пошук у боротьбі з організованою злочинністю, що супроводжується корумпованими зв'язками / І. В. Постіка, Л. І. Аркуша. *Теорія оперативно-службової діяльності правоохоронних органів України. Наукове видання* / за гол. ред. проф. Регульського. Львів: Львівський інститут внутрішніх справ при НАВС України, 2000. С. 218–224.

REFERENCES

1. *Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t.* [International Police Encyclopedia] / vidp. red.: V. V. Kovalenko, Ye. M. Moisieiev, V. Ya. Tatsii, Yu. S. Shemshuchenko. T. 6. Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii). K.: Atika, 2010. 1128 p.
2. Afanasiev K. K. *Orhanizatsiino-pravovi formy vzaiemodii militsii hromadskoi bezpeky z operatyvnymy pidrozdilamy OVS Ukrainy* [Organizational-

legal forms of interaction of police of public safety with operational units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] : navch. posibnyk / K. K. Afanasiev, V. V. Hostiev. Luhansk: LAVS, 2005. 198 p.

3. Ortynskyi V. L. *Struktura ta infrastruktura orhanizovanoi ekonomichnoi zlochynnosti: operatyvno-rozshukova kharakterystyka*. [Structure and infrastructure of organized economic crime: operative-search characteristics]. Odeskyi instytut vnutrishnikh sprav, 2004. No. 1. P. 45–55.

4. *Kratkyi slovar ynostrannykh lov* [Short dictionary of foreign words] / Pod. red. S. M. Lokshynoi. M.: M.: “Delo”. 1976. 420 p.

5. *Osnovy borby s orhanyzovannoi prestupnostiu* [Fundamentals of the fight against organized crime] / Pod red. V. S. Ovchynskoho, V. E. Эмьнова, N. P. Iablokova. M.: YNFRA-M. 1996. 468 p.

6. Zhuravel V. A. *Problemy teorii ta metodolohii kryminalistychnoho prohnozuvannia*. [Problems of the theory and methodology of forensic forecasting] Kharkiv: Pravo, 1999. 140 p.

7. Ovchynskyi S. S. *Prohnostycheskye osnovy operatyvno-rozysknoi taktyky. Operatyvno-rozysknaia deiatelnost*. [Prognostic bases of operational search tactics. Operational search activity] Uchebnyk / pod red. K. K. Horiaynova, V. S. Ovchynskoho, A.Iu.Shumylova. M.: YNFRA. M., 2002. P. 702–721.

8. *Veroiatnostnoe prohnozyrovanye deiatelnosti cheloveka*. [Probabilistic forecasting of human activity] M.: Nauka. 1977. 420 p.

9. Nykyforchuk D. I. *Dokumentalne oformlennia zaminy narkotychnykh zasobiv na lehalnyi vantazh pid chas zdiisnennia yikh kontrolnoho provadzhennia*. [Documentation of the substitution of narcotic drugs for legal cargo during the conduct of their control proceedings]. Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. K. 2007. Ch. 3. P.14–18.

10. Nykyforchuk D. I. *Mizhnarodnyi narkobiznes ta yoho vplyv na kryminalnu sytuatsiiu v Ukraini / D. Y. Nykyforchuk*. [International drug market and its influence on the crisis situation in Ukraine] Borotba z orhanizovanoi zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka). K.: Mizhn. naukovo-dosl. tsentr z problem borotby z orh. zlochynnistiu i koruptsiieiu, 2005. P. 71–77.

11. Nykyforchuk D. I. *Deiaki aspekty borotby z orhanizovanoi zlochynnistiu* [Some aspects of the fight against organized crime] / D. I. Nykyforchuk, O. M. Snitsar, V. O. Zhuk. Naukovyi visnyk Natsio-nalnoi akademii vnutrishnikh sprav Ukrainy. K., 2003. No. 2. Ch. 2. P. 19–24.

12. Postika I. V. *Operatyvno-rozshukove prohnozuvannia ta operatyvno-analitychnyi poshuk u borotbi z orhanizovanoi zlochynnistiu, shcho suprovodzhuietsia korumpovanyimi zviyazkami* [Operational-search forecasting and operational-analytical search in the fight against organized crime, accompanied by corrupted ties] / I. V. Postika, L. I. Arkusha. Teoriia operatyvno-sluzhbovoi diialnosti pravookhoronnykh orhaniv Ukriny. Naukove vydannia / Za hol. red. prof. Rehulskoho. Lviv: Lvivskyi instytut vnutrishnikh sprav pry NAVS Ukrainy, 2000. P. 218–224.

Дата надходження: 21.09.2018 р.